

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*

A Model of School Administration in the 21st Century according to Buddhist Doctrines of School Administrators under the Primary Educational Service Area Office

ไพพกา ผิวคำ, ระวีง เรืองสังข์ และยุทรวีร์ แก้วทองใหญ่

Paipaka Pewdum, Rawing Ruangsanka and Yudthawee Kaewthongyai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 6301102019@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) สร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 3) เสนอรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 คน และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบศึกษาเอกสาร แบบสัมภาษณ์ และคู่มือการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาสภาพ 378 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประเมินรูปแบบ 371 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ภาพรวมอยู่ในระดับมากสภาพที่คาดหวังภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นลำดับแรก คือ ด้านบริหารงานวิชาการ
2. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มี 5 ส่วน ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อม ประกอบด้วย การกำหนด

*ได้รับบทความ: 29 มกราคม 2566; แก้ไขบทความ: 9 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 17 มิถุนายน 2566

มาตรฐานการทำงาน ทรัพยากร และสภาพทางกายภาพ 2) วัตถุประสงค์ พัฒนาสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 3) กระบวนการบริหารการศึกษา ประกอบด้วย ขอบข่ายการบริหารการศึกษา หลักอิทธิบาท 4 และขั้นตอนการบริหาร 4) โครงสร้าง 5) เงื่อนไขความสำเร็จ อาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3. เสนอรูปแบบ และการประเมินรูปแบบ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก สามารถนำรูปแบบไปใช้ได้จริง

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา; ศตวรรษที่ 21; หลักพุทธธรรม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the state of school administration in the 21st century, 2) to create a model for school administration in the 21st century, and 3) to propose a model for school administration in the 21st century based on the Buddhist doctrines of school administrators under the primary educational service area office. Mixed method research was used in this study. Qualitative research to studying the document, Interviews with 5 key informants and focus group discussions with 9 experts, research Instrument used documented study forms, interview forms, and focus group discussion guides. Data were analyzed by content analysis. Quantitative research to study the state with 378 samples, and to assessed with 371 samples, research Instrument used questionnaires and assessment forms. Data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, and priority needs index.

The results of the research found that:

1. The state of school administration in the 21st century overall at high level, expected condition overall at highest level, and first need was academic administration.
2. The model consists of 5 parts: 1) environment is setting work standards, resources, and physical state, 2) objectives is to develop educational institutions to keep up with changes, 3) educational administration process scope of educational administration, Iddhipada 4 Principles, and administrative processes, 4) structure 5) conditions for success through cooperation from stakeholders.
3. Proposals and assessment of model in usefulness, and accuracy at the highest level. Possibility, and suitability at a high level and can be used for real.

Keywords: School Administration; The 21ST Century; Buddhist Doctrines

1. บทนำ

จากความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การพัฒนาประเทศเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม และการรับวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามาโดยที่คนส่วนใหญ่ไม่อาจรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง จึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตของคนทั่วไป จึงเกิดการแข่งขันเพื่อการอยู่รอดของประชาชนมีอัตราสูงขึ้นทุกขณะ ความสำคัญในการพัฒนาประเทศจึงขึ้นอยู่กับปัจจัย หรือทรัพยากรที่สำคัญ คือ คนที่มีคุณภาพ จะเห็นว่าปัจจุบันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งจะเห็นได้จากยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน และมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัยมีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคม และผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้องมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (นุชี มะเด็ง, 2564, หน้า 95-112)

การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีสิ่งที่ต้องคำนึงคือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรวดเร็ว และรุนแรง สถานศึกษาจึงต้องเตรียมคนให้เผชิญกับสภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2558) ทุกด้าน บุคลากรจะต้องมีความรู้ ทักษะ

สมรรถนะ มีคุณลักษณะ และพฤติกรรมให้เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 รวมถึงความพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านดิจิทัลจึงเป็นแรงกดดันก่อให้เกิดการปฏิวัติด้านดิจิทัล (Digital Revolution) และการพลิกโฉมองค์กร (Organizational Transformation) (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2563) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีคุณลักษณะโดดเด่นเหมาะสม มีความรู้เชิงทฤษฎี ทักษะ บทบาทหน้าที่ คุณธรรม และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษายุคใหม่ (กฤษรา ยองไย, 2561) ให้ครอบคลุมกับการบริหารงานสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไปเพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ สามารถสนองต่อการแข่งขัน และทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

คุณธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ถึงแม้ไม่มีข้อกำหนดให้ปฏิบัติแต่ก็จำต้องประยุกต์จากหลักคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางศาสนา ระเบียบ กฎหมาย คำสั่งและจรรยาบรรณ จากการศึกษาแนวคิดด้านคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาของนักวิชาการกล่าวสอดคล้องกันว่า ผลกระทบหลายด้านของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่ได้เกี่ยวข้องกับปัญหาคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง แต่วัตถุประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ต้องเป็นกลไกขับเคลื่อนศักยภาพของผู้นำให้สามารถบริหารจัดการศึกษาบรรลุผลสำเร็จได้ (พรณิภา งามเลิศ และคณะ, 2563, หน้า 798-803) การบริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมคือ การ

ที่ผู้บริหารนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน โดยอาศัยธรรมะเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เมื่อผู้บริหารมีคุณธรรมประจำใจย่อมทำให้การบริหารสถานศึกษาสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี (พัชรวลัย สังข์ศรี, 2561, หน้า 1260-1270) โดยหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จที่เห็นเด่นชัด คือ หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำกิจการงาน ประกอบด้วย หลักธรรมมี 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) วิริยะ (ความเพียรในการประกอบสิ่งนั้น) จิตตะ (ความเอาใจฝักใฝ่) และวิมังสา (การไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผล) เป็นคุณธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จตามประสงค์ โดยหวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วย ซึ่งหลักธรรมข้อนี้มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้อย่างดีเป็นหลักในการบริหารงานในสถานศึกษา

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการวางแผนบริหารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

3. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีวิธีดำเนินการดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ และหลักอิทธิบาท 4 จากแหล่งข้อมูล คือ หนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย website เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดและทำการสร้างแบบสอบถาม ตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถาม เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และนำไปทดลองใช้ (tryout) กับสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด

วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นเมื่อโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ที่ค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.89 2) ศึกษาสภาพการบริหารฯ และสภาพที่คาดหวัง โดยการแจกแบบสอบถาม ลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบ Likert (1967) (Likert Five Rating Scale) คือ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย น้อยที่สุด แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นผู้บริหาร และครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane (อ้างถึงใน ผ่องศรี วาณิชยศุวงศ์, 2546) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 395 คน มีผู้ตอบแบบสอบถามกลับมาจำนวน 378 คน (คิดเป็นร้อยละ 96) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น 3) ศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ กำหนดเนื้อหาในประเด็นแนวทางการนำหลักอิทธิบาท 4 บูรณาการเข้ากับการบริหารสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความถี่

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีวิธีดำเนินการ ดังนี้ 1) ยกวางรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และแนวทางการนำหลักอิทธิบาท 4 บูรณาการเข้ากับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จัดทำเป็นร่างรูปแบบฯ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา 2) พัฒนาร่างรูปแบบฯ ด้วยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เลือกแบบเฉพาะเจาะจง เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา และผู้ที่มีรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เครื่องมือที่ใช้คือ คู่มือการสนทนากลุ่ม ในประเด็นความเหมาะสมของรูปแบบฯ วิธีการใช้ภาษา และความเหมาะสมในการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เข้ากับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 เสนอรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีวิธีการดังนี้ 1) ประเมินรูปแบบฯ โดยผู้บริหาร และครู จำนวน 395 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane มีผู้ตอบแบบประเมินกลับมาจำนวน 371 คน (คิดเป็นร้อยละ 94) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมิน แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป และตอนที่ 2 แบบประเมินเพื่อตรวจสอบรูปแบบตามมาตรฐานการตรวจสอบ 4 ด้าน ได้แก่ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ท (Likert, 1967) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่

คำร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การปรับปรุงแก้ไข และนำไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาฯ อนุมัติเพื่อขอคำแนะนำให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหาร

สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังของการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยรวม

การบริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านบริหารงานวิชาการ	4.37	0.63	มาก	4	4.70	0.54	มากที่สุด	4
2. ด้านบริหารงบประมาณ	4.57	0.59	มากที่สุด	1	4.77	0.50	มากที่สุด	1
3. ด้านบริหารงานบุคคล	4.52	0.70	มากที่สุด	2	4.71	0.60	มากที่สุด	3
4. ด้านบริหารทั่วไป	4.47	0.62	มาก	3	4.72	0.55	มากที่สุด	2
รวม	4.48	0.64	มาก		4.73	0.55	มากที่สุด	-

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = 0.64) และมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านบริหารงบประมาณ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.59) ด้านบริหารงานบุคคล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = 0.70) ด้านบริหารทั่วไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.62) และด้านบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.63) ตามลำดับ

สภาพที่คาดหวังของการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.73$, S.D. = 0.55) และมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านบริหารงบประมาณ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.77$, S.D. = 0.50) ด้านบริหารทั่วไป อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.72$, S.D. = 0.55) รองลงมาคือ ด้านบริหารงานบุคคล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.71$, S.D. = 0.60) และด้านบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$, S.D. = 0.54) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยรวม

การบริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	ค่าเฉลี่ยของ สภาพคาดหวัง (I)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพเป็นจริง (D)	(I-D)	PNI _{modified} (I-D)/D	ลำดับ
1. ด้านบริหารงานวิชาการ	4.70	4.37	0.33	0.0755	1
2. ด้านบริหารงบประมาณ	4.77	4.57	0.20	0.0438	2
3. ด้านบริหารงานบุคคล	4.74	4.60	0.14	0.0304	4
4. ด้านบริหารทั่วไป	4.76	4.60	0.16	0.0348	3
รวม	4.74	4.54	0.21	0.0458	-

จากตารางที่ 2 พบว่า ความต้องการจำเป็นด้านสภาพการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการจำเป็น โดยภาพรวม $PNI_{modified} = 0.284$ ขึ้นที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 คือด้านบริหารงานวิชาการ (0.0755) ลำดับที่ 2 ด้านบริหารงบประมาณ (0.0438) ลำดับที่ 3 ด้านบริหารทั่วไป (0.0559) และลำดับสุดท้าย ด้านบริหารงานบุคคล (0.0348) ตามลำดับ

2. การสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2.1 ยกย่องรูปแบบฯ โดยผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลของสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวัง บูรณาการกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จัดทำเป็นร่างรูปแบบ ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ

1) สภาพแวดล้อม 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการ 4) โครงสร้าง และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ

2.2 พัฒนาร่างรูปแบบฯ ด้วยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา และผู้ที่มีความรู้ด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม พบว่า ร่างรูปแบบฯ ที่จัดทำขึ้นมีความเหมาะสม และถูกต้องครอบคลุมตามกรอบแนวคิด โดยแนะนำให้ปรับปรุงสำนวนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3. เสนอรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยผู้วิจัยทำการประเมินรูปแบบฯ แก้ไขปรับปรุง และนำเสนอรูปแบบฯ (ฉบับสมบูรณ์)

3.1 ประเมินรูปแบบฯ พบว่า รูปแบบที่จัดทำขึ้น ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้ ด้าน

ความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก จากนั้นนำไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาฯ อนุมัติเพื่อขอคำแนะนำให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.2 รูปแบบการบริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 สภาพแวดล้อม มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีการกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดความสำเร็จของการทำงาน ประเมินผลงานและการตรวจสอบมีเป้าหมายที่ชัดเจน 2) มีทรัพยากรและระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย 3) มีสภาพทางกายภาพของการทำงาน เช่น แสง เสียง บรรยากาศ ชั่วโมงการสอน รวมทั้งลักษณะสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาครู และ 4) มีระบบการจัดสวัสดิการ และการประเมินความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัยเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคตผู้บริหารสถานศึกษานำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงานสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน

ส่วนที่ 3 กระบวนการบริหารการศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา ด้านบริหารงานวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านบริหารทั่วไป 2) องค์ประกอบผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา บทบาทผู้บริหารสถานศึกษา 3) หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา 4) ขั้นตอน

การบริหารสถานศึกษา มี 3 ขั้นตอนดังนี้ การวางแผน (Planning) การอำนวยการ (Directing) การควบคุม (Controlling) 5) แนวทางการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 (1) ด้านการบริหารวิชาการมีความมุ่งมั่นในการวางแผนงานด้านวิชาการ มีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ มีการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา พัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี จัดทำระเบียบแนวปฏิบัติ มีความทุ่มเททั้งร่างกาย แรงใจ มีความอดทนอดกลั้น มุ่งมั่น เสียสละ และอุทิศตนให้งานด้านวิชาการด้วยใจที่จดจ่อ ซึ่งใจที่จดจ่อจะก่อให้เกิดความรอบคอบไตร่ตรอง ทบทวนนโยบายในด้านวิชาการหาจุดบกพร่อง และส่งเสริมจุดเด่นเพื่อวางแผนการดำเนินงานในครั้งต่อไป (2) ด้านการบริหารงบประมาณ ดำเนินการด้วยความเห็นพ้องต้องกันกับทีมงาน ร่วมกันวางแผนกำหนดนโยบาย สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรดำเนินงานตามนโยบายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา โดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการคิดและแสดงความคิดเห็น มีความทุ่มเท อดทนอดกลั้น รับฟังความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษา รับฟังความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปที่เป็นประโยชน์ นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเหล่านั้นมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี ติดตามและตรวจสอบรายงานทางการเงิน การดำเนินงานตามแผนงานโครงการ แผนปฏิบัติการประจำปีอย่างสม่ำเสมอทบทวนแผนงานโครงการ แผนปฏิบัติการประจำปีเมื่อสิ้นสุดโครงการ (3) ด้านการบริหารงานบุคคล วางแผนอัตรากำลังให้เกิดความเหมาะสม มีความสมดุลระหว่างงานกับคนที่ทำงานใช้คนถูกกับงานที่ทำ

มีการเสริมสร้างขวัญกำลังใจด้วยการจัดสวัสดิการ ยกย่องเชิดชูเกียรติให้กับบุคลากรตามความเหมาะสม คอยพูดให้กำลังใจ มีวิสัยทัศน์แสวงหาสวัสดิการ ต่างๆ ตามความเหมาะสม สร้างสรรค์ไม่ย่อท้อต่อ ความยากลำบากหรือต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น มีความ อดทน อดกลั้นเอาใจใส่กับบุคลากรในสถานศึกษา อำนวยความสะดวกคอยให้กำลังใจและสร้างแรง จูงใจ มีการทบทวนการใช้คนกับงานที่มอบหมาย (4) ด้านการบริหารทั่วไป มีความคิดสร้างสรรค์ ดำเนินการวางแผนจัดสร้างสภาพแวดล้อมในสถาน ศึกษาให้ปลอดภัยน่าอยู่ และสวยงาม มีวาทศิลป์ สามารถเชิญชวนให้ชุมชนภายนอกได้มีโอกาสมา พัฒนาสถานศึกษา มีความวิริยะอุตสาหะในการ เชื่อมโยงกลุ่มบุคคลต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่ายจาก ทุกภาคส่วน มีการดูแลเอาใจใส่ ในการติดต่อ ประชาสัมพันธ์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทบทวนสรุป อุปสรรคและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อจะได้แก้ไข ปัญหาเหล่านั้นได้ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพในการ บริหารงานมากที่สุด

ส่วนที่ 4 โครงสร้าง มีการแบ่งสายการ บังคับบัญชาที่ชัดเจน มีความยืดหยุ่น ไม่สั้นหรือไม่ ยาวเกินไป โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของ ลักษณะงาน ตรงตามความรู้ความสามารถกำหนด มาตรฐานทำงาน รายละเอียดความรับผิดชอบที่ ชัดเจน เพื่อเป็นเป้าหมายและผลลัพธ์ของการ ปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จเป็น สถานศึกษาที่ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง ร่วมมือกัน มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนา คุณภาพการศึกษา เป็นสถานศึกษาที่มีความพร้อม

ด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ และเทคโนโลยี ดิจิทัลสำหรับใช้ในการบริหารและการจัดการเรียน การสอนอย่างเพียงพอ

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ผลดังต่อไปนี้

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษ ที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีด้านบริหารงบประมาณ อยู่ในระดับมากที่สุด สภาพที่คาดหวัง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีด้านบริหารงบประมาณ อยู่ในระดับมากที่สุด สภาพความต้องการจำเป็นด้านที่สำคัญเป็น ลำดับที่ 1 คือ ด้านบริหารงานวิชาการ ทั้งนี้อาจ เป็นเพราะการบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของ สถานศึกษา และมีขอบข่ายกว้างเป็นงานที่สำคัญ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็น งานที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็น เครื่องชี้ความสำเร็จ ความสามารถ และทักษะของ ผู้บริหาร สอดคล้องกับการวิจัยของพรพิมล แก้วอุทิศน์ และกานต์ เนตรกลาง (2564, หน้า 111-126) พบว่า ผู้บริหารควรมีเทคนิควิธีการที่หลากหลาย ในการบริหารงานมีการประพุดิตนให้เป็นที่ยอมรับของบุคลากร มีการศึกษาข้อมูลและมีการนำแนวคิดที่ได้จากข้อเสนอแนะของบุคลากร ไปปรับใช้ในการทำงาน โดยมีการตัดสินใจอย่างมี ประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีการมอบหมายงานให้กับ บุคลากรได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย และยัง

สอดคล้องกับการวิจัยของสมหมาย เทียนสมใจ (2556) พบว่า ผู้นำต้องเป็นนักอ่าน ใฝ่รู้ มีความสามารถนำความรู้และแนวคิดใหม่ๆ มาปรับปรุงงานอยู่เสมอ

2. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มี 5 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 สภาพแวดล้อม มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีการกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดความสำเร็จของการทำงาน 2) มีทรัพยากรและระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย 3) มีสภาพทางกายภาพของการทำงาน 4) มีระบบการจัดสวัสดิการ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ พัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัย และส่งเสริมให้นาหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงานสถานศึกษา ส่วนที่ 3 กระบวนการบริหารการศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา 2) องค์ประกอบผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา บทบาทผู้บริหารสถานศึกษา และคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 3) หลักธรรมอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา 4) ขั้นตอนการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ การวางแผน การอำนวยการ การควบคุม 5) แนวทางการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ส่วนที่ 4 โครงสร้างแบ่งสายการบังคับบัญชา กำหนดมาตรฐานทำงาน รายละเอียดความรับผิดชอบที่ชัดเจน และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ สอดคล้องกับการวิจัยของพิเชษฐ์ โพธิ์ภักดิ์ (2553) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบมี 3 ส่วน คือ 1) หลักการและวัตถุประสงค์

2) โครงสร้างและสาระสำคัญ 3) การนำไปสู่การปฏิบัติและเงื่อนไขความสำเร็จ สอดคล้องกับการวิจัยของสุทธิศักดิ์ นันทวิทย์ และสัจจวรรณ ทรรพสุ (2558) พบว่า รูปแบบการบริหารการดำเนินงานบุคคล ประกอบด้วย การจัดโครงสร้างบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาเป็นฝ่าย/งาน/กลุ่มสาระการเรียนรู้/กลุ่มพัฒนาผู้เรียน บริหารและจัดการงานด้านบุคลากรในการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด สนใจ และประสิทธิภาพของบุคลากรในการปฏิบัติงาน มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

3. การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับสภาพที่คาดหวังที่มีผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบมีประโยชน์ สามารถใช้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้จริง และเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาเป็นอย่างมาก

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาควรนำผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา กำหนดทิศทาง กลยุทธ์ วางแผนการบริหารงานในขอบข่ายด้านงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป ให้สอดคล้องกับยุคสมัย ร่วมมือกันส่งเสริมและผลักดันให้เกิด

การปรับเปลี่ยน โดยยึดหลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางในการทำงานให้เกิดผลสำเร็จ ยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยกระบวนการวิจัย ตามหลักอิทธิบาท 4 ในบริบทของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2.2 ควรทำการศึกษาพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

โดยประยุกต์หลักอื่น เช่น หลักพรหมวิหาร 4 หลักสังคหวัตถุ 4 หลักอิทธิบาท 4 เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มี 5 ส่วน ประกอบด้วยส่วนที่ 1 สภาพแวดล้อม ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 3 กระบวนการบริหารการศึกษา ส่วนที่ 4 โครงสร้างและส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีการบูรณาการหลักธรรมอิทธิบาท 4 เข้าการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษธรา ยองโย. (2561). ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานการวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 2 GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2018, 30 พฤศจิกายน 2561*, (หน้า 37-44). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- นุชี มะเด็ง. (2564). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาแห่งความสุขโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 17(2), 95-112.
- ผ่องศรี วาณิชยศวงค์. (2546). *เอกสารคำสอนระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา*. ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- พรพิมล แก้วอุทัย และกานต์ เนตรกลาง. (2564). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตามทัศนะของครู. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 12(1), 111-126.
- พรรณีภา งามเลิศ และคณะ. (2563). ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักสัปปริสธรรม 7. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 5(2), 798-803.
- พัชรวลัย สังข์ศรี. (2561). พุทธวิธีกับการบริหารการศึกษา. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(1), 1260-1270.
- พิเชษฐ์ โพธิ์ภักดี. (2553). *การพัฒนาแบบการบริหารโรงเรียนนิติบุคคล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). *แนวโน้มการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สมหมาย เทียนสมใจ. (2556). *รูปแบบการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2563). *กำลังคนภาครัฐในศตวรรษที่ 21 (Workforce in The 21st Century)*. เข้าถึงได้จาก https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/ocsc_e-journal-year-62-2-2563.pdf
- สุทธิศักดิ์ นันทวิทย์ และสัจจวรรณ ทรรพสุ. (2558). *รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. New York: Wiley & Son.